

N:o 10.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 Maj 1874, kl. 2 e. m.

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande, i anledning af väckt förslag om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utarbetande af en ordbok öfver svenska språket.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion har Herr *Casparsson, C. E.* fäst uppmärksamheten derpå, bland annat,

att vår litteratur, oaktadt alla hittills gjorda uppföringar och bemödanden, icke ännu eger någon mot vår tids anspråk svarande vetenskaplig ordbok öfver svenska språket;

att bristen på en sådan vållar olägenheter icke blott för lärare och vetenskapsidkare utan för en och hvar, som läser och skriver det svenska språket;

att utarbetandet och utgifvandet af större ordböcker annorstädes, äfven i de största kulturlanden, ansetts såsom statsangelägenheter;

att jemväl i vårt land ordbokssaken varit föremål för intresse från så väl regeringens som representationens sida;

att sedan Svenska Akademien, som haft särskildt uppdrag att utarbeta en svensk ordbok, vid utgifvandet af ett profhäfte dertill förklarar sig icke kunna ikläda sig förbindelse i afseende på ordbokens fortsättande eller fullbordan, så hade Riksdagen, uppå framställning af 1871 års statsrevisorer, i underdånig skrifvelse den 8 Maj 1872 anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke i afseende å det åt bemälda Akademi uppdragna arbete med en ordbok öfver vårt språk kunde träffas anordningar, som betryggade arbetets raskare fortskridande och ordbokens fullbordande inom en ej för mycket aflägsen tid, samt om förhållandena dertill föranledde, hos Riksdagen göra den framställning i ämnet, som för nämnda ändamåls vinnande kunde anses behöfligt;

Bih. till Riksd. Prot. 1874. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 9 Häft.

att Kongl. Maj:t, som öfver Riksdagens framställning inhemtat utlåtande från Svenska Akademien, med anledning af detta, hvori Akademien förklarar sig afstå från så stor del af sitt anslag, som blifvit beviljadt med vilkor att till ordboksarbetet användas. i proposition till förlidne års Riksdag föreslagit, att den del af anslaget till Svenska Akademien, som var afsedd för ordboksarbetet, eller 3,750 R:dr måtte ur riksstaten afföras. hvartill Riksdagen lemnat bifall; och att arbetet i följd häraf kunde anses såsom afstadsnadt.

På grund af hvilket allt motionären föreslagit:

»det Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru utarbetningen af en mot tidens vetenskapliga kraf svarande ordbok öfver svenska språket lämpligast må kunna anordnas samt derefter, i den mon Riksdagens medverkan kan vara erforderlig, till Riksdagen göra den framställning i ämnet, som för ändamålets vinnande, inom en ej alltför aflägsen framtid, må anses af förhållandena påkallad.»

Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, till hvilket denna motion varit hänvisad. har i afgifvet utlåtande yttrat, att Utskottet delade de af motionären uttalade åsikter om vigten deraf, att äfven Sverige erhöle en efter vetenskapliga grunder utarbetad ordbok öfver landets språk; att behovet af en sådan började blifva allt mera kämbart, då den svenska språkforskningens vänner icke utan oro för framtiden kunde tänka på det skick, hvori den för vår nationela bildning så betydelsefulla frågan sig nu befunno; att det således icke kunde finnas tvifvel derom, att ordboksarbetet borde med det snaraste återupptagas, och att detta vore ett värdigt föremål för Riksdagens omtanke; att det visserligen kunde sägas, att Riksdagen genom 1872 års underdåniga skrifvelse redan anmält sin önskan hos Kongl. Maj:t, men denna skrifvelse syntes icke afse ordboksarbetet i annan mon, än så vidt det varit åt Svenska Akademien anförtrodt; att likväl i detta hänseende Riksdagens skrifvelse haft till följd, att Akademien afsagt sig anslaget till ordboksarbetet; att vid sådant förhållande och då för närvarande någon utsigt till målets vinnande utan särskilda åtgärders vidtagande icke förefunnes, det borde anses af behovet påkalladt, att Riksdagen egnade sin uppmärksamhet åt frågans lösning; men då Riksdagen icke kunde eller borde inlåta sig i bedömande af de medel som för ändamålets uppnående företrädesvis borde användas, måste detta göras till föremål för Regeringens omsorg, och Utskottet tillstyrkte derfore, att Riksdagen måtte bifalla den ifrågavarande motionen.

Andra Kammaren har godkänt motionärens ofvanintagna framställning och, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, öfverlemnadt ärendet till Första Kammaren, som hänvisat det för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott.

V.d öfvervägande af detta viktiga ämne har Första Kammarens Tillfälliga Utskott icke kunnat förbise, att frågan gäller ett företag af stort omfång, förenadt med betydliga kostnader och kräfvande en lång tid för att uppnå sin fullbordan. Derom vittnar andra länders erfarenhet. Men arbetet är nödvändigt för språkets vid-

makhållande på den utvecklingsgrad det hunnit och för dess vidare utbildning. När så är, får ett folk, som älskar sitt språk, icke låta sig afskräckas af de fordringar, språkets tillbörliga omvårdnad uppställer. Denna omvårdnad är gemensam för regering och folk, och det har syns Utskottet som om hvad i denna angelägenhet under de senaste åren förelupit manade Riksdagen att för Kongl. Maj:t uttryckligen tillkännagifva, det Riksdagen är beredvillig att bära sin andel i nämnda omvårdnad.

Det finnes utan tvifvel en särskild anledning, som nu dragit uppmärksamheten till detta ämne, och hvarpå Andra Kammarens Utskott syftar, då det talar om den oro för framtiden, hvilken den svenska språkforskningens vänner hysa i afseende på det skick, hvori den för vår nationela bildning så betydelsefulla språkfrågan sig befinner. Denna anledning har Utskottet trott sig finna i den förbistring, som mer och mer sprider sig i språkets rättskrifning. Det onda har beklagligen redan hunnit till de offentliga läroverken, till sjelfva hjertpunkten, hvarifrån dess skadliga verkningar kunna utgrena sig öfver hela organismen. Det är tillräckligt känt, att under det att vid åtskilliga läroverk den hittills allmänast vedertagna rättskrifningen tillämpas, vid andra väsendtligen olika grunder i detta hänseende följas, ja, hvad värre är, att inom samma läroverk olika lärare kunna omfatta olika metoder. Detta leder naturligen dertill, att, i den mån de nu varande lärjungarne utgå i det allmänna lifvet med vidt skiljaktiga begrepp om språkets rättskrifning, förbistringen blifver allt allännare. Detta är utan tvifvel en, särdeles inom läroverken betänklig olägenhet, som bör afhjelpas, men dertill är en ordbok af ofvanbeskrifna omfång icke af nöden och utarbetandet af en sådan behöfver derföre icke afbidas. Ändamålet kan nemligen vinnas medelst en ordlista, sådan som den Svenska Akademien i dessa dagar af trycket utgifvit, om hon till allmänt bruk, företrädesvis i de offentliga undervisningsanstalterna, påbjudes.

Ehuru, på sätt redan är anmärkt, denna del af saken endast antydningssvis är berörd i Andra Kammarens utlåtande och icke uttryckligen omnämnas i den föreslagna underdåniga skrivelsen, likväl och då genom skrivelseförslaget, om det godkännes, ärendet i dess helhet göres till föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, och Kongl. Maj:t dervid, jemte det åtgärder för ordbokens utarbetande torde komma i fråga att vidtagas, säkerligen tager i öfvervägande hvad som för närvarande kan och bör göras för tillvägbringande af enhet och följdriktighet i språkets rättskrifning, så anser Utskottet sig icke böra tillstyrka förändrad lydelse af berörda förslag, utan hemställ vördsamt

att Första Kammarerna må instämma i Andra Kammarens beslut.

Stockholm den 8 Maj 1874.

På Utskottets vägnar:

N. A. Fröman.
